

***NORMY MOTU PROPRIO «SACRAMENTORUM SANCTITATIS  
TUTELA»  
WPROWADZENIE HISTORYCZNE\****

Kodeks Prawa Kanonicznego (*Codex iuris canonici* – KPK), promulgowany przez papieża Benedykta XV w 1917 r., stwierdzał, że osądzanie pewnej liczby wykroczeń kanonicznych lub «przestępstw», leży wyłącznie w kompetencjach Świętej Kongregacji Świętego Oficjum, która jako trybunał rządziła się własnym prawem (por. kan. 1555 KPK z 1917 r.).

Kilka lat po promulgowaniu Kodeksu z 1917 r. Święte Oficjum wydało instrukcję *Crimen sollicitationis* (1922), zawierającą szczegółowe wskazania dla poszczególnych diecezji i trybunałów w sprawie sposobu postępowania przy rozpatrywaniu kanonicznego przestępstwa nakłaniania do grzechu. Tym bardzo ciężkim przestępstwem było naruszenie świętości i godności sakramentu pokuty przez księdza katolickiego, który namawia penitenta do grzechu przeciw szóstemu przykazaniu, ze spowiednikiem lub osobą trzecią. Przepisy z 1922 r. miały na celu dostosowanie do aktualnych potrzeb, w świetle nowego *Codex iuris canonici*, wskazań Konstytucji apostolskiej *Sacramentorum paenitentiae*, promulgowanej przez Papieża Benedykta XIV w 1741 r. Trzeba było wziąć pod uwagę różne elementy, uwzględniające specyfikę przypadku (z odniesieniami mniej istotnymi z punktu widzenia cywilnego prawa karnego): uszanowanie godności sakramentu, nienaruszalność tajemnicy sakramentalnej, godność penitenta oraz fakt, że w wielu wypadkach oskarżony ksiądz nie mógł być przesłuchiwany na temat tego wszystkiego, co się zdarzyło, bez zagrożenia dla tajemnicy sakramentalnej. Dlatego ta specjalna procedura opierała się na metodzie pośredniego osiągnięcia pewności moralnej, niezbędnej do podjęcia ostatecznej decyzji co do przypadku. Metoda pośrednia obejmowała badanie wiarygodności osoby oskarżającej księdza oraz życia i postępowania oskarżonego księdza. Samo to oskarżenie było uważane za jedno z najcięższych, jakie można było wysunąć przeciw księdzu katolickiemu. Dlatego procedura miała na celu zagwarantowanie, aby ksiądz, który mógł być ofiarą fałszywego lub oszczerczego oskarżenia, był chroniony przed zniesławieniem, dopóki nie zostanie udowodniona jego wina. Gwarantowała to ścisła dyskrecja przy przeprowadzaniu samego postępowania, mająca na celu ochronę wszystkich zainteresowanych osób przed niewłaściwym rozgłosem, aż do ostatecznej decyzji trybunału kościelnego.

Instrukcja z 1922 r. zawierała krótką część poświęconą innemu przestępstwu kanonicznemu: *crimen pessimum*, dotyczącą zachowań homoseksualnych duchownego. Ten dodatkowy rozdział określał również, że specjalne procedury przewidziane dla przypadków nakłaniania do grzechu będą stosowane również w odniesieniu do tego czynu, z przystosowaniem koniecznym ze względu na naturę przypadku. Normy dotyczące *crimen pessimum* zostały rozszerzone na

odrażające przestępstwo wykorzystywania seksualnego dzieci przed okresem dojrzewania oraz *bestialitas*.

Celem instrukcji *Crimen sollicitationis* nie było zatem przedstawienie całego sposobu postępowania Kościoła katolickiego w odniesieniu do niewłaściwych zachowań seksualnych duchowieństwa, a jedynie ustalenie procedury pozwalającej zaradzić całkowicie wyjątkowej i szczególnie delikatnej sytuacji, jaką jest spowiedź, w której całkowitemu otwarciu wnętrza duszy ze strony penitenta odpowiada, z prawa Bożego, obowiązek absolutnej dyskrecji ze strony kapłana. Jedynie stopniowo i przez analogię została ona rozszerzona na niektóre przypadki niemoralnego postępowania kapłanów. Stosunkowo niedawno zrodziła się myśl, że potrzebne są podstawowe przepisy dotyczące zachowań seksualnych osób odpowiedzialnych za wychowanie, dlatego jest poważnym anachronizmem chęć osądzania w tej perspektywie normatywnych tekstów kanonicznych, pochodzących w znacznej części z ubiegłego wieku.

Instrukcja z 1922 r. została wysłana do biskupów, którzy mieli się zajmować szczególnie przypadkami dotyczącymi nakłaniania do grzechu, homoseksualności duchownego, wykorzystywania seksualnego dzieci i *bestialitas*. W 1962 r. papież Jan XXIII zezwolił na przedruk instrukcji z 1922 r. z krótkim dodatkiem na temat procedur administracyjnych w przypadkach dotyczących duchownych zakonnych. Egzemplarze przedruku z 1962 r. miały być rozpowszechnione wśród biskupów zgromadzonych na Soborze Watykańskim II (1962-1965). Pewna liczba egzemplarzy przedruku została przekazana biskupom, którzy w międzyczasie byli zmuszeni zajmować się przypadkami leżącymi w kompetencjach Świętego Oficjum; jednakże większość egzemplarzy nie została nigdy rozprowadzona. Zmiany proponowane przez Sobór Watykański II obejmowały również reformę *Codex iuris canonici* z 1917 r. oraz Kurii Rzymskiej. W okresie między r. 1965 i 1983 (rokiem, w którym został promulgowany nowy *Codex iuris canonici* dla Kościoła łacińskiego) występowały różne tendencje wśród ekspertów prawa kanonicznego w odniesieniu do celów kanonicznego prawa karnego oraz potrzeby zdecentralizowanego traktowania przypadków, z uwzględnieniem w większym stopniu władzy i rozeznania biskupów lokalnych. Preferowano «podejście duszpasterskie» w odniesieniu do niewłaściwych zachowań; niektórzy uważali procesy kanoniczne za anachroniczne. Często brał górę «model terapeutyczny» w podejściu do przypadków nieodpowiednich zachowań osób duchownych. Oczekiwano, że biskup będzie w stanie raczej «uzdrawiać» niż «karać»). Zbyt optymistyczne przekonanie o dobrodziejstwach terapii psychologicznych warunkowało wiele decyzji dotyczących personelu diecezji i instytutów zakonnych, czasem bez należytego brania pod uwagę możliwości recydywy.

W każdym razie po Soborze sprawy dotyczące godności sakramentu pokuty pozostały w gestii Kongregacji Nauki Wiary (poprzednio Świętego Oficjum; nazwa została zmieniona w 1965 r.), a instrukcją *Crimen sollicitationis*

posługiwano się w odniesieniu do tych przypadków aż do wydania nowych norm, zawartych w *motu proprio* «*Sacramentorum sanctitatis tutela*» z 2001 r. W okresie po Soborze Watykańskim II zostały przedstawione Kongregacji Nauki Wiary nieliczne przypadki dotyczące niewłaściwych zachowań seksualnych duchowieństwa w stosunku do nieletnich, z których pewne były związane z nadużyciem sakramentu pokuty; niektóre inne mogły być związane z prośbami o zwolnienie z obowiązków związanych ze święceniemi kapłańskimi i z celibatu (praktyka określana czasem jako «laicyzacja»), i były one rozpatrywane przez Kongregację Nauki Wiary aż do 1989 r. (od 1989 do 2005 r. dyspensy te znalazły się w kompetencjach Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów; od 2005 r. do dziś tymi przypadkami zajmuje się Kongregacja ds. Duchowieństwa).

*Codex iuris canonici* promulgowany przez Jana Pawła II w 1983 r. odnowił przepisy w tym zakresie w kan.1395, § 2: «Duchowny, który w inny sposób wykroczył przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, jeśli jest to połączone z użyciem przymusu lub gróźb, albo publicznie lub z osobą małoletnią poniżej lat szesnastu, powinien być ukarany sprawiedliwymi karami, nie wyłączając w razie potrzeby wydalenia ze stanu duchownego». Zgodnie z KPK z 1983 r. procesy przeprowadzane są w diecezjach. Apelacje od wyroków sądowych mogą być wnoszone do Roty Rzymskiej, natomiast rekursy administracyjne od dekretów karnych są wnoszone do Kongregacji ds. Duchowieństwa.

W 1994 r. Stolica Apostolska udzieliła indultu biskupom Stanów Zjednoczonych: wiek dla zdefiniowania przestępstwa kanonicznego wykorzystania seksualnego osoby małoletniej został podniesiony do osiemnastu lat. Ponadto czas przedawnienia został wydłużony do dziesięciu lat, liczonych od ukończenia przez ofiarę osiemnastego roku życia. Wyraźnie polecono biskupom, by procesy kanoniczne były przeprowadzane w diecezjach. Apelacje zostały zastrzeżone dla Roty Rzymskiej, zaś rekursy administracyjne dla Kongregacji ds. Duchowieństwa. W tym okresie (1994-2001) nie uczyniono żadnego odniesienia do dawnych kompetencji Świętego Oficjum w tych przypadkach.

Indult z 1994 r. dla Stanów Zjednoczonych został w 1996 r. rozszerzony na Irlandię. W międzyczasie sprawa specjalnych procedur w wypadkach wykorzystywania seksualnego była dyskutowana w Kurii Rzymskiej. Ostatecznie Papież Jan Paweł II zdecydował, aby wykorzystywanie seksualne osoby nieletniej poniżej osiemnastego roku życia, którego dopuszcza się duchowny, włączyć do nowej listy przestępstw kanonicznych zastrzeżonych Kongregacji Nauki Wiary. Przedawnienie w tych przypadkach zostało ustalone na dziesięć lat, poczynając od ukończenia osiemnastego roku życia przez ofiarę. Nowe prawo w formie *motu proprio*, noszącego tytuł *Sacramentorum sanctitatis tutela*, zostało promulgowane 30 kwietnia 2001 r. List podpisany przez kard. Josepha Ratzingera oraz abpa Tarcisia Bertone, odpowiednio prefekta i sekretarza Kongregacji Nauki Wiary, został wysłany do wszystkich biskupów

katolickich 18 maja 2001 r. List informował biskupów o nowym prawie oraz o nowych procedurach, które zastępowały instrukcję *Crimen sollicitationis*.

Zostały w nim przede wszystkim wskazane najcięższe przestępstwa, zarówno przeciw moralności, jak i w sprawowaniu sakramentów, osądzone wyłącznie przez Kongregację; ponadto wskazano na specjalne przepisy proceduralne, których należy przestrzegać w przypadkach dotyczących owych najcięższych przestępstw, łącznie z normami odnoszącymi się do określania sankcji kanonicznych i ich nakładania.

*Delicta graviora*, osądzone tylko przez Kongregację Nauki Wiary zostały wyszczególnione w następujący sposób:

W zakresie przestępstw przeciw świętości Najświętszej Ofiary i sakramentu Eucharystii:

- 1) Zabranie lub przechowywanie w celu świętokradczym, albo profanacja postaci konsekrowanych (kan. 1367 KPK oraz kan. 1442 KKKW, *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*).
- 2) Usiłowanie sprawowania liturgicznej czynności Ofiary eucharystycznej lub jej symulacja (kan. 1378, § 2, n. 1 KPK oraz kanony 1379 KPK i 1443 KKKW).
- 3) Zabronione koncelebrowanie Ofiary eucharystycznej z szafarzami wspólnot kościelnych nie mających sukcesji apostołskiej i nie uznających godności sakramentalnej święceń kapłańskich (kanony 908 i 1365 KPK; kanony 702 i 1440 KKKW).
- 4) Konsekracja w celu świętokradczym jednej postaci bez drugiej podczas sprawowania Eucharystii, lub też obydwu poza sprawowaniem Eucharystii (por. kan. 927 KPK).

W zakresie przestępstw przeciw świętości sakramentu pokuty:

- 1) Rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu (kan. 1378, § 1 KPK oraz kan. 1457 KKKW).
- 2) Nakłanianie do grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu w akcie spowiedzi albo przy jej okazji, lub pod jej pretekstem, jeśli prowadzi do grzeszenia z samym spowiednikiem (kan. 1387 KPK i kan. 1458 KKKW).
- 3) Naruszenie bezpośrednio tajemnicy sakramentalnej (kan. 1388, § 1 KPK i kan. 1456 KKKW).

W końcu w zakresie przestępstw przeciw moralności:

- 1) Przestępstwo przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, popełnione przez duchownego z osobą nieletnią poniżej osiemnastego roku życia (por. kan. 1395, § 2 KPK).

Przepisy proceduralne, których należy przestrzegać w tych przypadkach, zostały sformułowane w następujący sposób:

— Jeśli ordynariusz lub hierarcha otrzyma wiadomość, przynajmniej prawdopodobną, o popełnieniu przestępstwa zastrzeżonego, po przeprowadzeniu badania wstępnego winien powiadomić o tym Kongregację Nauki Wiary, która z wyjątkiem ewentualnego zastrzeżenia dla siebie sprawy z powodu szczególnych okoliczności) wskazuje ordynariuszowi lub hierarsze sposób postępowania, przy utrzymaniu w mocy prawa odwołania się od wyroku pierwszej instancji jedynie do Najwyższego Trybunału tejże Kongregacji;

— Czyn przestępczy, w przypadkach wykroczeń zastrzeżonych Kongregacji Nauki Wiary, ulega przedawnieniu po upływie dziesięciu lat. Ponadto przewidziano, że przedawnienie jest liczone zgodnie z normą kan. 1362, § 2 KPK oraz kan. 1152, § 3 KKKW, z jedynym wyjątkiem przestępstwa *contra sextum cum minore*, w przypadku którego ustalono, że przedawnienie zaczyna się liczyć od dnia, w którym małoletni skończył osiemnaście lat.

— W trybunałach, ustanowionych przez ordynariuszy lub hierarchów, w związku z tymi sprawami, urząd sędziego, rzecznika sprawiedliwości, notariusza i obrońcy mogą ważnie sprawować tylko kapłani, a gdy instancja w trybunale zostaje w jakikolwiek sposób zamknięta, wszystkie akta sprawy powinny zostać przekazane jak najszybciej *ex officio* Kongregacji Nauki Wiary. Ponadto postanowiono, że wszystkie trybunały Kościoła łacińskiego i katolickich Kościołów Wschodnich zobowiązane są stosować kanony dotyczące przestępstw i kar oraz procesu karnego, odpowiednio jednego i drugiego Kodeksu, łącznie z normami specjalnymi, wydanymi przez Kongregację Nauki Wiary.

Po dziewięciu latach od promulgowania *motu proprio* «*Sacramentorum sanctitatis tutela*» Kongregacja Nauki Wiary, kierując się pragnieniem udoskonalenia stosowania prawa, uznała za konieczne wprowadzenie pewnych zmian do tych norm, nie modyfikując całości tekstu, ale tylko niektóre jego części.

Po uważnym i głębokim przestudiowaniu zaproponowanych zmian członkowie Kongregacji Nauki Wiary przedłożyli Papieżowi wynik swoich ustaleń, które tenże Papież, na mocy decyzji z 21 maja 2010 r., zatwierdził, nakazując ich promulgowanie. Obecnie obowiązującym tekstem Norm dotyczących *delicta graviora* jest tekst zatwierdzony przez Ojca Świętego Benedykta XVI 21 maja 2010 r.